

Eski Hırka-i Şerif Odası küçük boyutlu, dikdörtgen planlı, tekne tonoz örtülü, fevkanî bir yapıdır. Osmanlı devri kütüphanelerinde olduğu gibi burada da hırka-i şerifin muhafaza edildiği oda, hırkayı zemin rutubetinden korumak amacıyla bir havalandırma bodrumu üzerine oturtulmuştur. Beşik tonoz örtülü bir eyvan niteliğinde olan bodrum avluya (güneye) yuvarlak bir kemerle açılmakta, bu açıklık demir parmaklıklarla donatılmış bulunmaktadır. Dışarıdan sıvalı olan duvarlar içeriden barok üslûpta mavi-beyaz Kütahya çinileriyle kaplıdır. Güney cephesinde, dikdörtgen açıklıklı iki pencere arasına Cumhuriyet döneminde konmuş olan ve Üveys el-Karani'nin kimliğiyle hırka-i şerifin tarihçesini açıklayan Latin harfli kitâbenin tepesinde Sultan Abdülmecid'in tuğrası bulunur. Batı cephesinde ise II. Mahmud tarafından 1227 (1812) yılında yenilendiğini belgeleyen kitâbe görülmektedir. "S" ve "C" kıvrımlarıyla kuşatılmış beyzî bir madalyonun içindeki II. Mahmud tuğrası kitâbeyi taçlandırır. Kitâbenin, "Oldu bâlâ cilvegâh-ı hırka-i mahbûb-i Hak" mısraıyla son bulunan manzum metni Enderunlu Vâsîf'a, celî ta'lik hattı ise Yesârî Mehmed Esad Efendi'nin en başarılı öğrencilerinden Mehmed Şehâbeddin Efendi'ye aittir. Bu kitâbede kendini "hırka-i nebînin hâdimi" olarak tanıtan hattatın zamanımıza kalan tek kitâbesi budur.

Hırka-i şerif, söz konusu caminin inşaa edilmesinden Osmanlı devrinin sonuna kadar ramazan aylarının on beşinden arefe gününe kadar halkın ziyaretine açılmış, her ne kadar devlet ricâlî ve ileri gelen ulemâ tarafından, aynı gün Topkapı Sarayı'ndaki Mukaddes Emanetler Dairesi'nde bulunan ve padişah-halife eliyle açılan hırka-i saâdeti müteakip ziyaret edilmişse de hırka-i şerif ziyareti hırka-i saâdet ziyareti gibi devlet protokolünde yer almamıştır.

Hırka-i şerif ziyareti öğle namazının ardından başlamakta ve ikinci cemaatinin ziyareti bitirmesiyle akşam ezanından önce son bulmakta, ayrıca Kadir geceleri teravih namazından sabah namazına kadar devam etmektedir. XVIII. yüzyılda temelleri atılan ve herhalde caminin açılışı ile kesin kurallara bağlanan bu gelenek Cumhuriyet döneminde de devam etmiş, sadece Osmanlı devrinde ramazanın üçüncü haftasının erkeklerle, son haftasının kadınlara tahsis edilmesi usulü kaldırılmıştır. İstanbul nüfusunun artması, ayrıca ulaşımın gelişmesi sonucunda İs-

tanbul dışından da çok sayıda ziyaretçinin akın etmesi üzerine yakın bir tarihte ziyaretler ramazanın bütününe yayılmış, buna rağmen özellikle Kadir gecelerinde büyük bir izdihamın yaşanması yine önlenememiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayvansarayî, *Hadikatü'l-cevâmi'*, I, 52; Konyalı, *İstanbul Âbideleri*, s. 48-49; Semavi Eyice, *İstanbul, Petit guide à travers les monuments byzantins et turcs*, İstanbul 1955, s. 83; a.m.f., "İstanbul Minareleri", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, İstanbul 1963, I, 31-132; İbnülemin, *Son Hattatlar*, s. 286-288; Şeyh Cemalullah, *Yemen İllerinde Veyssel Karanî*, İstanbul 1960; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1962, I, 71; H. Rahmi Şenses, *Hazreti Veyssel Karanî*, İstanbul 1963; G. Goodwin, *A History of Ottoman Architecture*, London 1971, s. 423; Haşim Köprülü [Üveysî], *Hırka-i Şerif ve Veyssel Karanî*, İstanbul 1975; Ahmet Yaşar Ocak, *Veyssel Karanî ve Üveysilik*, İstanbul 1982, s. 66-67, 84-88; Oktay Aslanapa, *Osmanlı Devri Mirârsi*, İstanbul 1986, s. 440-442; Abidin Sönmez, *Veyssel Karanî ve Hırka-i Şerif*, İstanbul 1987, s. 136-141; Semra Ögel, "İstanbul'da 19. Yüzyılın Sekizgen Camileri", *Sanat Tarihinde Doğudan Batıya: Ünsal Üçel Anısına Sempozyum Bildirileri*, İstanbul 1989, s. 65-66; Fâtiḥ Câmîleri ve Diğer Tarihî Eserler (haz. Fâtiḥ Müftülügü), İstanbul 1991, s. 125-127; M. Baha Tanman, "Osmanlı Dönemi Eserleri", *Fotoğraflarla Fatih Anıtları*, İstanbul 1991, s. 117-118; a.m.f., "Hırka-i Şerif Camii", *DBİst.A*, IV (1994), s. 68-69; Kasım Kufuralı, "Hırka-i Şerif", *İA*, V/1, s. 450-452; "Hırka-i Şerif Camii", *İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul 1984, IV, 1911-1912 [Bu maddenin hat sanatıyla ilgili bölümleri M. Uğur DERMAN tarafından yazılmıştır].

M. BAHA TANMAN

HİRRİT b. RÂŞİD (الخريت بن راشد)

el-Hırrît b. Râşid et-Temîmî en-Nâcî
(ö. 38/658)

Sahâbî.

Benî Nâciye adıyla meşhur Benî Abdülbeyt b. Hâris b. Sâme b. Lüey kabilesinin reisidir. Benî Seleme b. Lüey heyetiyle birlikte Mekke-Medine arasındaki bir yerde bulunduğu sırada Hz. Peygamber'in huzuruna çıkarak İslâmiyet'i kabul etti. Kabilesi Benî Nâciye'nin başında irtidad savaşlarına katıldı. Hz. Osman'ın şehid edilmesinden sonra çıkan karışıklıklar esnasında 300 adamıyla birlikte Hz. Ali tarafına geçti; Cemel ve Sıffin savaşlarıyla Nehrevan Vak'ası'nda onun maiyetinde bulundu. Hakem Vak'ası'nın ardından Hz. Ali ile beraber Kûfe'ye gitti. Ancak daha sonra, hilâfet meselesinin hakemlere havale edilmesine razı olarak zaaf gösterdiği ve zalimlerden medet umduğunu ileri

sürdüğü Hz. Ali'ye itaat etmeyeceğini, arkasında namaz kılmayacağını ifade ederek adamlarıyla birlikte Kûfe'den ayrıldı. Bunun üzerine Ziyâd b. Hasafe el-Bekrî, Hz. Ali'ye Hırrît ve adamlarının fitneye sebep olabileceklerini söyleyerek takip edilip geri getirilmesini önerdi. Hz. Ali de Ziyâd'dan, kendi kabilesi Bekir b. Vâil'den bir grupla onları takip edip geri getirmesini istedi. Cercerâyâ mevkiinde Hırrît'e yetişen Ziyâd, ona Hz. Ali'yi terketmesinin doğru olmadığını anlatmaya çalıştıysa da başarılı olmadı ve sonunda aralarında bir çatışma meydana geldi. Hırrît ve adamları kararlığın basmasından istifade ederek Ahvaz'a doğru kaçtılar. Ziyâd da kuvvetleriyle birlikte Basra'ya döndü.

Hırrît'le ilgili haberler Kûfe'ye ulaşınca Ma'kıl b. Kays er-Riyâhî Hz. Ali'ye, az sayıda bir kuvvetle onları yakalayıp getirmenin imkânsız olduğunu, daha kalabalık bir kuvvet hazırlamak gerektiğini söyledi. Hz. Ali de Kûfe'iler'den 2000 kişilik bir kuvveti Ma'kıl'ın kumandasında Hırrît üzerine gönderdi. Basra'dan yola çıkan Hâlid b. Ma'dân et-Tâi de takviye birlikleriyle Ma'kıl'e katıldı. Ahvaz'da bulunduğu sırada ayak takımını ve devlete vergi ödemek istemeyen birçok kimseyi kendi safına çekmeyi başaran Hırrît, Râmhürmüz dağlarında kısırılıp kısa sürede bozguna uğratılmasına rağmen bir kısım adamlarıyla Basra körfezi sahillerine kaçmayı başardı ve burada halkı Hz. Ali aleyhine kuşkırtmaya devam etti. Hz. Ali'ye düşmanlığı sebebiyle her fırsattan faydalandığı anlaşılan Hırrît, birbirine muhalif olan gruplardan Hâricîler'i, Hz. Osman'ın kanını dava edenleri, zekât vermek istemeyenleri, mürtedleri ve bu bölgede yaşayan bazı hiristyanları kendi safına çekti. Bunun üzerine Ma'kıl Hırrît'e karşı harekete geçti. Yapılan savaşta Hırrît, Nu'mân b. Suhbân er-Râsibî tarafından öldürüldü. Onunla beraber 170 taraftarı da hayatını kaybetti (38/658).

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Târîḥ* (de Goeje), I, 3418-3441; Zübeyrî, *Nesebü Kureyş*, s. 440; Mes'ûdî, *Mürücu'z-zehab* (Abdülhamîd), II, 408; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 455-456; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, II, 373; III, 102, 241, 364-369; a.m.f., *Üsdü'l-gâbe* (Ben-nâ), II, 128-129; İbn Ebû'l-Hadîd, *Şerḥu Nehcî'l-belâga* (nşr. M. Ebû'l-Fazl), Kahire 1965, III, 128-151; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XX, 182-190; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), II, 273-274; Zirikî, *el-A'lâm*, II, 348; Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemû kabâ'ilü'l-'Arab*, Beyrut 1388/1968, III, 1166; Ch. Pellat, "al-Kırrit b. Râşid", *EP* (İng.), V, 19-20.

ETHEM RUHİ FİĞLALİ